

**PEDAGOGIK JARAYONLARNI TASHKIL ETISH JARAYONIDA
REFLEKSIV YONDASHUV**

I.B.Mattiyev

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

“Tillarni o‘qitish” kafedrasida katta

o‘qituvchisi (PhD), dotsent

+998932240076

ilhom_matiev@gmail.uz

Annotatsiya. Mazkur maqolada pedagogik jarayonlarni tashkil etish jarayonida refleksiv yondashuv metodlari va jarayoni to‘g‘risida muallif tomonidan fikr mulohazalar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: pedagogika, refleksiv yondashuv, metodlar.

Pedagogik jarayonlarda o‘quvchi-talabalarning boshlang‘ich tushunchalari asosida ularning faolligini ta‘minlash, o‘rganilayotgan tushunchalarga nisbatan subyektlarning qiziqishini shakllantirish va rivojlantirishda refleksiv yondashuv muhim ahamiyatga ega. Chunki refleksiv yondashuv jarayonida o‘quvchi-talabalarni tahliliy faoliyatga undash va ularda refleksiyani rivojlantirish uchun qulay vaziyatlar vujudga keladi. Pedagogik jarayonlarda refleksiv ta‘limiy muhitni vujudga keltirish o‘quvchi-talabalarning shaxsiy tushunchalarini rivojlantirish, o‘rganilayotgan mavzuga, uning ahamiyati, mazmun-mohiyatiga qiziqish shakllantirish asosida ularning faolligini ta‘minlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlarda refleksiya tushunchasi fikrlash, o‘z-o‘zini anglash, o‘zini-o‘zi nazorat qilish; o‘zining shaxsiy xatti-harakatlari va ularning oqibatlarini anglash uchun yo‘naltirilgan faoliyat, insonning nazariy faoliyatlarining shakli, ya‘ni o‘tmishga (orqaga) murojaat qilish sifatida talqin etiladi.

Pedagogik adabiyotlarda pedagogik refleksiya o‘qituvchining o‘zini va o‘z xatti-harakatlarini obyektiv baholash, o‘quvchi-talabalar tomonidan o‘zini

qanday qabul qilinayotganligini, eng avvalo, u muloqot jarayonida kimlar bilan o'zaro ta'sirda ekanligini tushunish qobiliyati, deb keltiriladi. Ba'zi adabiyotlarda refleksiya o'zini-o'zi anglashning tasvirlanishi, muloqot jarayonida subyektning suhbatdosh sifatida qanday qabul qilinayotganligini anglashi, subyektning muammoni va uning vujudga kelish sabablarini ko'ra olishi, aniqlashi, o'rganishi va tahlil qila olish qobiliyati sifatida keltiriladi. Pedagogik jarayonlarda refleksiv yondashuv o'quvchi-talabalarni ma'lum bir tushuncha to'g'risida tasavvur hosil qilishga, ya'ni o'rganilayotgan tushunchalarning ahamiyatini o'rganish, tahlil qilish va obyektiv baholash asosida ularda asoslangan tushunchalar shakllantirish yoki o'tmishdagi munosabatlarni o'rganish, tahlil qilish va obyektiv baholash asosida o'z tarixiy o'tmishimizni o'rganishga qiziqish hamda tarixiy xotirani shakllantirishga xizmat qiladi.

O'quvchi-talabalarga Vatan va vatanparvarlik, mustaqillik, uning mazmun-mohiyati, ahamiyati va zaruriyati to'g'risida tushunchalar shakllantirishda refleksiv yondashuv o'ziga xos ahamiyat kasb etadi, chunki o'tmishga murojaat qilish, yaqin tariximizni o'rganish orqali bizgacha yashab o'tgan avlod-ajdodlarimizning o'z Vataniga, xalqiga bo'lgan mehr-muhabbati va sadoqati uchun bo'lgan munosabatlarni o'quvchi-talabalar o'rganib yaqin o'tmishda, millatimiz boshiga qanday mash'um kulfat, tahlika solib turganini his etadi va bugungi mustaqillik kunlarining qadrini yanada chuqurroq va teranroq anglaydi.

Pedagogik jarayonlarda tashkil etiladigan refleksiv ta'limiy muhit o'quvchi-talabalarda tanqidiy va tahliliy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishga ijodiy ta'sir ko'rsatuvchi muhit sifatida xizmat qiladi. Chunki refleksiv yondashuv jarayonida o'quvchi-talabalar o'rganilayotgan mazularning mazmun-mohiyati hamda o'tmishdagi va bugungi kundagi ahamiyatini mustaqil ravishda tahlil qilish va obyektiv baholash asosida xulosa chiqaradi. Pedagogik jarayonlarda refleksiv yondashuv o'quvchi-talabalarning rivojlanishiga ta'sir etuvchi turli xil omillar bilan o'zaro aloqaga kirishadi, bunda xatti-harakatlarning mazmun va mohiyati, maqsadga yo'naltirilgan

o'zgartiruvchi faoliyatning ehtiyojini anglash mumkin bo'ladi, chunki o'zini-o'zi chuqur anglab yetish natijasida o'z o'rnini aniqlash, o'zligini isbotlash, o'zini-o'zi (harakatlarini, fe'l-atvorini) ma'qullash, o'zining ichki imkoniyatlaridan, qobiliyatidan foydalanish, o'zini-o'zi boshqarish vujudga keladi.

Pedagogik jarayonlarda tashkil etiladigan refleksiv ta'limiy muhit o'quvchi-talabalarda:

- mavjud voqyelikni qabul qilishda ochiq va keng mushohadali, sezgir va muammolarga nisbatan murosasiz bo'lish;
- har tomonlama o'ylab ko'rish asosida tahlil qilish va obyektiv baholash;
- yangi tushunchalarni o'rganishda ularning ahamiyatini inobatga olish, mazkur tushunchalarga bo'lgan munosabatlarning ijobiy va salbiy tomonlarini tahlil qilish, taqqoslash;
- tushunchalarning mazmun-mohiyati va bugungi kundagi ahamiyatini anglash;
- barcha qarashlar, urf-odatlar, an'ana, qadriyat va madaniyatni yaxlit va o'zaro bog'liqligini tushunish;
- o'z dunyoqarashini kengaytirishga yordam beruvchi voqyea va vositalarni o'rganish, bilmaganlarini o'zlashtirish;
- noto'g'ri tasavvurlar, xato va qiyinchiliklarni yengib o'tishga, shuningdek, yangicha dunyoqarashni shakllanishiga imkoniyatlar yaratadi. O'quvchi-talabalarda tahliliy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish refleksiv jarayonlarga asoslanadi, ya'ni refleksiv ta'limiy muhitda o'quvchi-talabalar faoliyatini muvofiqlashtirish va tahliliy faoliyat uchun zaruriy shart-sharoitlarni vujudga keltirish, ya'ni voqyelikni va tushunchalarga bo'lgan munosabatlarni o'rganish, tahlil qilish va obyektiv baholash asosida xulosalar chiqirishga o'quvchi-talabalar uchun imkoniyat yaratib berish kabi muhim ahamiyatga ega bo'lgan vazifalar amalga oshiriladi.

Refleksiv yondashuvning o'ziga xos jihatlaridan biri mazkur yondashuv asosida tashkil etiladigan ta'limiy muhitni o'quvchi-talabalarning tahliliy faoliyatini tashkil etish va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga

yo'naltirilganligi bo'lib, mazkur jarayonda o'rganilayotgan tushunchalarning mazmun-mohiyatini, bugungi kundagi ahamiyatini o'tmishdagi munosabatlarni o'rganish asosida o'quvchi-talabalarni tahlil qilish va obyektiv baholashga undash, ularning tahliliy faoliyat jarayonidagi ijodiy yondashuvlarini qo'llab-quvvatlash, faolligi va obyektiv xulosalarini rag'batlantirish asosida amalga oshirilgan tahlillar natijalariga ko'ra ularning dunyoqarashini rivojlantirib borishni nazarda tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Слободчиков В.И. О возможных уровнях анализа проблемы рефлексии// Проблемы логической организации рефлексивных процессов. - Новосибирск, 1986. - С.130.
2. Сухобская Г.С., Горбунова Л.Л. Взаимосвязь теории и практики в процессе подготовки и повышения квалификации педагогических кадров. - М.: НИИ ИОО АПН, 1990. – 92 с.
3. Йўлдошев Ж. Ғ. Ўзбекистон Республикаси таълим тараққиёти йўлида. - Тошкент: “ Ўқитувчи”, 1994.
4. Маттиев И. Б. (2016). Некоторые направления государственной политики здоровьесбережения как педагогический фактор формирования здорового поколения. Бюллетень науки и практики, (10 (11)), 358-363.
5. Маттєв И. Б. (2022). Социально-педагогическая необходимость развития здравоохранения для студентов. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(4), 300-304.
6. Маттиев И. Б. (2019). САЛОМАТЛИКНИ АСРАШГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН ТЕХНОЛОГИЯЛАР: ДОЛЗАРБЛИК САБАБЛАРИ ВА ОМИЛЛАРИ. Интернаука, (14-2), 56-58.
7. Маттиев И. (2017). Саломатликни асрашга йўналтирилган технологиялар: ўқитувчилар компетенцияси масалалари. вестник каракалпакского государственного университета имени бердаха, 35(2), 61-64.